

Motströms runt Atlanten

Överskriften kan låta en aning krystad, men faktiskt blev det så, när jag på ömse sidor nyåret 1957 gjorde ett svep genom Latin-Amerika. Båtresan från norsk hamn ut till Mexico och från Brasilien hem stävade nämligen mot Golfströmmen, respektive mot den ström, som från Kanarieöarna sätter mot Västindien.

Golfströmmen kände jag på sin tid personligen. Det var byrådirektören Sandström i Sveriges Meteorologiska Hydrografiska Anstalt, en märklig hedersman, som fick hedersnamnet "Golfströmmen". Hans vagga sattes igång sådär omkring 1874 i sågspånen utanför Sundsvall. Där fick han som ung slita för födan i brädgårdarna. På den tiden sattes det minsann inte fram gratis några bildningens grötfat och gudarna vet hur han kom ur trampet i jobbets ekorrbur. Han kom inte bara ur den; med sällsynt begåvning och okuvlig energi kom han också upp, inte bara på ämbetsmannastegen, utan upp i vetenskapliga rymder, där han gjorde sig internationellt känd. Vid sin bortgång 1947 vederfors han bl. a. den sällsynta uppmärksamheten av en spaltlång minnesruna i "The Times".

På 1920-talet var det väl närmast nederbördsförhållandena i de svenska fjällen, som intresserade honom. Han släpade i forskningssyfte fram en pulka och sin egen ganska runda lekamen ensam på mångmila ödemarksfärder. Hans personliga färdighet som skidåkare var mycket ringa men fram kom han. En kväll kom han tultande i full snöstorm lagom för att delta i invigningen av den nya Sylstationen. Middagen var överstökad, men man satte för honom en tacksamt anamnad tallrik soppa. Sandström, mycket trött, somnade strax med huvudet mot tallrikskanten och med valrossmustaschen simmande i soppan. Han och hans pulka syntes ej sällan uppe vid Riksgränsen. Där hade man klart för sig, att då Sandström ej knäppt byxorna ordentligt var det risk för styggväder från nordväst. Det var för jämnan hård nordväst.

Han angrep svårknäckta problem i samband med Golfströmmens inflytande på svenskt klimat. I detta syfte var han ute med norska fångstfartyg, chartrade sen en fiskebåt från Smögen, vars skeppare säkert var en duktig karl, men ej mäktig sådana heroiska tag, som den alltid orädda Sandström ville inlåta sig på med den

sjövilla Nordatlanten och Norska Havet. Då smällde Sandström till och blev navigatör på egen skuta - en motorbåt på futtiga 11 meter - med vilken han utförde sina vetenskapliga undersökningar på ytterst vågsamma färder, ibland ända till Grönlands fruktade ostkust. Heder åt "Golfströmmens" minne!

Man talar om "Columbi ägg", som antagligen är en myt, men man har fullerväl anledning tala om "Columbi böna", som var i högsta grad en realitet. På Irlands västkust hittade man nämligen i slutet av 1400-talet bland annat drivgods bönan från en tropisk växt. Fyndet väckte uppmärksamhet, bönan gick ur hand i hand och hamnade till sist hos Columbus. Han fick utmärkt användning för den som trumfargument för sin teori om indialand bortom haven. Amerika hade givetvis blivit upptäckt även utan bönan, men man kan här gott tala om en världshistorisk böna.

Columbus hade ju tur att sätta ut med strömmen från Kanarieöarna mot Västindien. Hade han gått ut med nordligare kurs hade han fått mot sig Golfströmmen, som levererat hans böna, och resultatet av hans expedition hade varit mycket tvivelaktigt. Men redan Columbi samtida fingo korn på Golfströmmen och utnyttjade den för rekordseglatser från Västindien till hemlandet. Den som satte färd på vetenskapligt utforskande av denna märkliga och mäktiga havsström var ingen mindre än Benjamin Franklin. Genom egna undersökningar och intervjuer med fångstskeppare fick han ett bra grepp på problemen och gjorde upp den första vederhäftiga strömkartan. Den ansågs så värdefull för navigationen, att amerikanerna hemligstämplade den under oavhängighetskriget. Sandströms insatser i det fortsatta forskningsarbetet anses epokgörande.

Det goda norska motorskeppet "Thalatta" skulle föra min ringhet till Vera Cruz. I norska hamnar proppades det fullt med torkad fisk att i fastan fylla fromma magar i det katolska Mexico och stampade sedan ut från Kristiansund mot nordväst kuling. I gott två veckor hade skepparn styvt jobb att lösa sitt navigationsproblem med storcirkel, strömmar och framför allt vilda väder och mäktig sjö som faktorer innan Floridakusten äntligen dök upp. För att ej utmana Golfströmmen följde han kusten kärt, så att man gott kunde studera alla dessa rekreations-samhällen - Miami Beach m.fl. - där utschasade New York-bor förvaras i strandhotellens enorma betongglådor - härliga kontraster till norska kustens enkla hyddor. En populär, men säkerligen ej direkt billig form av förströelse vid Floridas kust, tycks vara att i en specialutrustad motorfarkost sticka ut ett par kilometer till havs för att få nöjet

kroka in någon fisk på något antal 100 kilo. Thalattas sirén fick gå i ett kör för att fösa undan goggelsprydd dollar-gubbar lekandes fiskare, väl förankrade i läderselar . Men snart kunde skepparn sätta Thalattas 15 knop mot Golfströmmen, där den sprutar ut mellan Cuba och Florida och anlöpa Havanna.

Efter tre veckor på ett skepp, hur angenämt det än varit med återseende av ungdomsvänner och det ena med det andra, smakade det ändå fågel att få sätta foten på fast mark, suckande som gulaschfrun: "Skönt att vara på terracotta igen".

Spanien och Italien, Barcelona och Genua, slitas om äran att få räkna Columbus som sin andas äkta son. Men man har ändå enats om en gest med god smak, nämligen att sända hans stoft till Havanna, medelpunkten för Västindien. Columbi upptäcktresultatet av krafter från båda länderna. Detta är den enda historiska notis jag kommit mig för att citera om Havanna. Staden sov nog ett slags Törnrosasömn under det spanska väldet, men vaknade upp ordentligt vid smällen av USA:s kanoner på 1890-talet. Det blev startskottet för ett lopp, som fört Cuba framåt med väldig fart och loppet fortsätter.

Herr Medelsvensson och andra med förresten förknippa väl stadens namn med en visa av Evert Taube, vilken antyder en touche av lättfärdighet i stadens liv, som det ej möter någon större svårighet att få bekräftad på platsen. Eftersom Havanna är en millionstad med ofantlig utsträckning, kan man med fördel bese den från de pilsnabbt framilande bussarna, passerande väl så pampiga offentliga byggnader, diverse skyskrapor och en ändlös och vacker strandpromenad men också åtskilliga kvadratkilometer av spanskt betonat Hagalund, modell äldre. Med sina 6 millioner innevånare har republiken Cuba kostat på sig en sevärd universitetsstad i Havanna för 12.000 studentsjälar och där man minsann inte glömt att sörja även för de arma studentkropparna genom idrottsplatser och ett stadion väl jämförbart med det vid Sturegatan i Stockholm.

Havanna skulle nu bli utgångspunkten för mitt Latin-amerikanska svep. Varje turistresa regisseras för det mesta först i fantasin och man gör då "en resa i det inre". För många är detta den angenämaste delen av resan - näst fablandet efter hemkomsten förstås. För min egen del hade jag utgått från den förutsättningen att få en hum av de två Latinamerikanska länder, där man kan säga, att forntiden på sätt och vis ännu lever, nämligen

Mexico och Peru.

De lärda må tvista om detaljerna i kronologien, men så mycket tycks vara säkert, att ej så avsevärt mycket senare än uppträdandet av människor i Medelhavstrakterna, så där för 15.000 år sedan, stretade jagande folkstammar från Asien norrifrån ned över de båda amerikanska kontinenterna. Både Mexico och Peru hade också, som vi alla veta, vid tiden för Columbi artighetsvisit en stor befolkning med hög och egenartad kultur av vilka aztekernas respektive incafolkens äro de mest kända, ej minst genom mängden av efterlämnade minnesmärken. Att få skumma något av detta högintressanta material, att få på ort och ställe följa de gamla conquistadorernas härjarvägar, att få se något av den 400 år gamla spanska kolonialkulturen och till sist att få skåda de mer eller mindre praktfulla blommor som modern kultur låtit slå ut på denna grund, blev alltså resans mål. Som den uppmärksamme läsaren förstår och kanske förlåter är denna skildring endast en fjärilslek bland de flyktiga turistminnenas blomster. Det är klart att en mängd intryck från de olika ländernas ekonomiska och politiska liv trängt sig på den för desamma ej helt ointresserade författaren, som dock listigt nog, väl aktat sig för att söka fästa något därom på pränt.

Från Havanna är det endast ett par dagars båtresa till den betydande mexianska hamnstaden Vera Cruz. Den är byggd c:a på den plats, där på sin tid Cortez landsteg (1519) för att börja Mexicos erövring. 400 mannar, 20 hästar och några små kanoner var hans militära utrustning. Visserligen bestod den lilla armén av hårdföra gubbar, animerade av helig nitälskan för den kung och den tro, som de nyligen under bitter kamp förhjälp till seger mot de arabiska inkräktarna där hemma, animerade även av en något mindre helig längtan efter de skatter, man förespeglat dem. Men det var ändå ett fantastiskt företag, att under ständiga strider mot en väldig övermakt, i ett tropiskt klimat först övervinna skarpa stigningar (upp till ett par tusen meter), korsa heta öknar och till sist belägra och intaga en ettrigt försvarad stad - där nu Mexico City utbreder sig - väl befäst på öar i en stor sjö.

Att det lyckades så snabbt och fullständigt var ej blott beroende på tapperhet och överlägsna vapen. Där kom två överraskmoment: Först och främst dånet från eldvapnen, så ynkliga de än nu för tiden må förefalla, samt rytteriet. Enär aztekerna aldrig

förut sett hästar, förvandlades den lilla ryttartruppen i deras ögon till en samling övernaturliga centaurer. Därtill kommo också två psykologiskt viktiga moment: En viss aztekernas défaitism, grundad på spådomar om annalkande uppenbarelse av en främmande överlägsen ras samt, last but not least, Cortez-diaboliskt skickliga utnyttjande av sin aztekiska väninna, som visade sig vara en ovärderlig medhjälpare i det diplomatiska spelet.

Man har god tid till dylika historiska betraktelser under de 12 timmar järnvägsresan från Vera Cruz till Mexico City varar. Cortez behövde månader, men så gjorde han det också liksom lite svårare i det han klättrade över sadeln mellan de båda vulkaner, som dominera den mexicanska högslätten. Ej för att jag vill göra om denna heta och dammiga järnvägsresa, men vill ej heller ha den ogjord. Efter de svindlande stigningarna genom het och blomsterprydd urskog, kommer man plötsligen upp på den tempererade högslätten (ett par tusen meter ö.h.). Det är ett dramatiskt landskap, där de ändlösa lejongula vidderna sparsamt prydas av högväxt kaktus; då och då skriker en av cykloner uppriven molnstod fram över slätterna. Vid synranden snötoppade vulkaner. På några få timmar ken man alltså i Mexico möta tre klimat - ett tropiskt, ett tempererat och ett snöklimat. Ett nyss utkommet franskt verk om Mexico har också titeln "Mexique le pays en trois étages". Författaren vill där även understryka tredelningen, när det gäller befolkningen. Han syftar då på de tre raserna: creolerna (de vita avkomlingarna av spanions), fullblodsindianerna (aztekaavkomlingar) och mestizer, d.v.s. blandfolk i olika bruna chatteringar.

Visst lever forntiden i Mexico ej minst i dess huvudstad, som ligger just på den terräng, där de gamla aztekernas Tenochtitlan var beläget, byggd på en mängd öar i den väldiga men rätt grunda sjön. Sluttablån i erövringsdramat blev därför särskilt effektiv, i det Cortez, för att betvinga huvudstaden, måste på platsen bygga en hel armada. Cortez följeslagare hava lämnat hänfödda och utförliga beskrivningar och arkeologerna hava kunnat komplettera dem, så att man kan göra sig en noggrann bild av det ursprungliga samhället. Så gott som allt är givetvis rivet och kanalerna hava så småningom grott igen på grund av sjösystemets uttorkning. Men ända inpå den moderna bebyggelsen stå ännu minnesmärken från aztektiden kvar i form av väl bevarade

pampiga pyramider, som ej lära vara mycket yngre än sina egyptiska bröder. Medan de egyptiska pyramiderna tjänade faraonernas höga plälsir efter deras högstsalliga hädanfärd voro de aztekiska pyramiderna fundament för ett krönande tempel, där man på sin tid ägnade sig åt människooffer av hjärtans lust.

I en av den moderna stadens utkanter lever den forntida stadsbilden kvar, ett stort kvarter med det även för en fullt nykter person svåruttalade namnet Xochimilco. Där omsluta fortfarande aztekernas gamla kanaler i rektangulära mönster vidsträckta trädgårdar, vilka nu som förr leverera millionstaden dess behov av blommor och grönsaker. På samma kanaler utvecklas under söndagarna ett brokigt folkliv av Grönalundskaraktär, fast mexikanernas naturliga älskvärdhet och musikalitet ställer livet i Xochimilco ett par pinnhål över Kgl. Djurgårdens fröjdeställen.

Cortez lät riva det kejserliga palatset och uppförde med materialet den vidlyftiga byggnad, som omsider blev det regeringspalats, vilket än idag utgör ena sidan av Mexico Citys pampiga centrala torg Zokalon. (Benämningen lär härledas från den tid, då man planerade uppförandet av en staty på torgets mitt. Man kom dock ej längre än till sockeln, som stod där så länge att den gav namn åt torget. Lustigt nog hava många av Mexicos städer ej minst de mer obetydliga följt exemplet och kalla sitt centrala torg Zokalon.)

Aztekerna tycks posthumt vilja hämnas på inkräktarna av deras gamla stad och det på ett rätt raffinerat sätt. Väl var det nog så bekvämt att riva Montezumas stad och med legioner av indianer som slavar bygga upp ett spanskt samhälle, men aztekernas stora sjö började sjunka så sakta och har nu "gått under jorden". Grundförhållandena hava därvid försämrats; här och var ser man därför i Mexico City hur en gata eller en trottoar sjunkit, och Pisas lutande torn saknar ej kamrater. Huru få avloppssystemet redan i en nära framtid att fungera är också ett problem, för vars lösning hägrar upptagandet av lån på fantastiskt antal millioner.

Genom de många kontrasterna mellan gammalt och nytt är Mexico City en i hög grad förbryllande stad där det byggs friskt, skyskrpor mest. Effekten är ej alltid tilltalande. Vid en huvud-

gata strax intill ett förnämt litet hus, i gammal spansk stil, helt klätt med ljuvliga kakelplattor, skjuter en 30-våningars skyskrapa upp. Den står där som ett spjut bredvid den lilla porslinsasken och dess mot skyn stretande nålvassa spira torde utgöra ett ständigt hot mot de små änglarnas nakna stjärter för att nu citera gamla Anatole France. Exemplet på malplacerade kontraster har mångfaldigats.

Två stora sevärdheter ur byggnadssynpunkt pocka på omnämnande. Den första är Paseo Reforma, stadens Champs Elysée, som vad längd och bredd och kanske även vad trafik beträffar överträffar sin franska förebild "Tjamps Elajsis", för att tala amerikanska, tjänar ännu gudskelov som hyende under den eleganta last, som flanerandet utgör, varemot antalet flanerande på den bilforsande Reforman är lika lätt räknade som besökarna i en Stockholmskyrka en vacker sommarsöndag. Längs Reforman skjuta skyskrapor upp som svampar, en av dem tillhör förresten den lilla idoga svenska firma, som med ett par tre hundra millioner kronors kapital har hand om Mexicos telefonväsende. I den mån de ännu kvarstående låghusen försvinna och det går rast undan, skapas här en de många skyskrapornas enhetlighet, som gör Reforman till en av hela Amerikas sevärdheter.

I korsningen mellan Reforman och den ändlösa Avenida Insurgentes står bl.a. ett nytt jättehotell, där hotellbranschens Napoleon, Mr. Hilton från U.S.A., har kommenderat fram allt vad Mexicos konstindustri förmått och det är inte lite. Om man i detta hörn tar en snabbgående buss utmed Insurgente kan man på c:a 3/4 timme komma ut till sevärdheten Nr 2, den nyuppförda universitetsstaden, där omkring 30.000 studenter proppas fulla med nyttiga kunskaper. För ej alltför många år sedan släpptes ett koppel säkert framstående arkitekter löst för att på ett sterilt lavafält åstadkomma denna lärdomsstad. Alla äro överens om att resultatet är överväldigande om ock kritiken efterlyser större enhetlighet och harmoni. Dästa av lärdom ha studenterna enastående möjligheter att pigga upp sig i en vidsträckt idrottspark och svalka sig i en konstgjord sjö.

I likhet med Champs Elysée, som pekar in i Bois de Boulognes parklandskap, är Reforman inriktad på det stora parkområde, vilket omger slottet Chapultepec, på sin tid bebott av den olycklige Maximiliano, som Napoleon III tvingade på mexicanarne. Som bekant fick han det inte lätt och slutade också framför en exekutions-

pluton sedan fullblodsindianen Juarez inlett de mexikanska revolutionernas långa rad. Den österrikiske ärkehertigen lär emellertid in i det sista ha utvecklat en verklig grandezza - han lät kalla till sig den befälhavande generalen och förfrågade sig om vilken uniform, som borde anläggas vid en exekution. Bland mannarna i plutonen lät han utdela gulddukater.

I anslutning till Chapultepecs parkområde utbreder sig de vidsträckta villastadskvarter, där den välsituerade citybon har sin mer eller mindre lyxbetonade bungalow. Efter en sen och väl nedsköljd "pyt y pana" (spansk efterapning av en välkänd svensk rätt) hos svenska vänner ute i dessa trakter, följdes jag till bussen i den betydligt svala novembermornen. Vi passerade en bro över en buskbevuxen dæld, där lite varstans en sakta rök steg upp ur buskskogen. Man upplyste mig om, att röken kom från de hemlösas eldar - en god illustration till uppgifterna om det stora proletära inslaget i stadens liv. Reforman leder också norrut till stadsdelar, dit man ej bör förirra sig i onödan. Brottsligheten i Mexico City är stor och delvis väl organiserad: Det finns bl. a. ett torg med välordnad tjuvgodsmarknad, där man har utsikt att kunna köpa igen det man förlorat - och under tiden eventuellt bli av med sin plånbok. För den vanlige turisten är det likväl med denna brottslighet som med den stora kärleken, vilken enligt vännen la Rochefoucauld "alla tala om, men mycket få ha mött".

Mexikanaren i gemen är eljest en odelat angenäm bekantskap. Ehuru grannskapet till U.S. säkert satt lite mera fart i det spanskbetonade livet, har egenarten i många hänseenden bevarats. Bland annat i två förnämliga sådana : man gör sig tid att vara ceremoniöst artig och man försmår ej en välgörande siesta. Vidare, medan U.S. som bekant kännetecknas av ett mycket starkt kvinnoregemente har man i Mexico en något mer manligt betonad inställning. Det förekommer alltså, och lär t.o.m. vara rätt så vanligt, att en gift man håller en våning eller flera våningar åt en respektive fler väninnor. Ju fler avkomlingar på sidolinjen, desto högre anseende har den duktige mannen, som delar sin tid mellan de olika ménagen. Den legitima maken, som givetvis och rimligtvis har brorslotten av makten, äran och härligheten, garanteras genom denna anordning, om ej precis någon större trohet från den äkta mannens sida, dock, som min franske sagesman

formulerade det: "une certaine régularité".

Mexikansk konst är ett kapitel, som intresserar Sverige, sedan en representativ utställning visades i Stockholm. Med viss förväntan besökte jag därför den krokanliknande byggnad, som under benämningen "Bellas Artes" måttligt pryder ett av Mexico City huvudstråk. Tyvärr var det mesta ute på vandringsutställningar, vadan jag fick släcka min törst på mexikanska konstintryck i regeringspalatset. Där återfinnas nämligen de fresker, som gjort de mexikanska konstnärernas grand old man, Rivera, internationellt känd. De äro ur Baedeckersynpunkt trestärniga och framför dem behöver en besökare aldrig känna sig ensam. Freskernas motiv äro hämtade ur Mexikos historia från både pre-Columbiansk och nyare tid och det är ej tal om annat, än att de äro både gigantiska och imponerande. Nu är det ju i målarkonsten vanligen fråga om ett perspektiv och centralpunkten i Riveras perspektiv tycks vara den stjärna, som tindrar över Kremlen. Den vänsterfrälste talar därför oreserverat om den store Riveras fresker, medan den ännu i borgerligt syndfull inställning levande åskådaren kanske nöjer sig med att tala om Riveras stora fresker. Under alla förhållanden utgöra de en utomordentligt intressant gigantisk bilderbok över Mexikos historia.

Sedan Mexico Cy levererat sina ner markanta hemligheter, återstod det att få en hum också om livet ute i bygderna. Då gav sig nästan självt ett numera med bussar väl trafikerat stråk som korsar vackra trakter och som är intressant ur många synpunkter: Dels har detta stråk uråldriga anor och utgör en fortsättning västerut av den gamla färdvägen från Vera Cruz till Mexico Cy. Stråket börjar västerut vid Stilla havet och den lilla goda hamnen Acapulco. Så långt tillbaka som den tid, då Europa på 1500-talet började segla på Kina sände många sina skepp från Kina till Acapulco, varifrån varorna på mulor fingo gå via aztekernas gamla gruvstad Taxco till Mexico Cy och därifrån ned till Vera Cruz för vidare befordran sjöledes till Europa. Fast det ej var nästgårdeväg slapp man Kap Horn respektive Goda-Hopps-Udden. Denna gamla s.k. "kinesväg" tvärs över Mexico (c:a 650 m) utgör stommen till den nutida färdvägen. Idyllen Acapulco har nu förvandlats till ett för plånboken farligt

hotellparadis - Uncle Hilton saknas förstås icke - krälände av turister. Mulasnevägarna ha vuxit ut till en autostrada, men staden Taxco, uppklättad på branta kullar utefter vägen har fått behålla mycket av gammal förnäm spansk kolonialstil. Jag for till Taxco.

Därstädes tog jag i besittning ett f.d. ärkebiskopspalats. Det smakade för en gammal hädare att få vältra sig i den ärkebiskopliga praktsängen och att få utöva morgongymnastik på den altan, där på sin tid hans högvördighet utfört mer teologiskt betonad ekvilibristik. Säkerligen har han dock därifrån med samma andakt som undertecknad avnjutit anblicken av det Mexican-ska Telemarken, som utbreder sig runt Taxco. Ingen mindre än den store upptäcktsresanden Humboldt, som tydligen haft intresse för "kinesvägen" och som ej skydde de strapatser den på sin tid erbjöd, har bebott palatset, vilket sedan dess kallas "Casa Humboldt".

Som nämndes är Taxco en urgammal gruvstad, där de gamla aztekerna bröto sitt silver. Cortez, som hade god näsa för sådant och som hann med allt, lade sig till med en hel del av varan. Denna har också räckt till att bekosta en av Mexikos grannaste barock-katedraler, uppgillrad på bergsluttningen och dominerande ett oändligt stämningsfullt litet torg (givetvis kallat Zohalo efter högt Mexico-Cy-föredöme), där om helgdagskvällarna vid musikens toner den typiska spanska karusellen är igång: de unga skönheterorna cirkulerade på en inre krets, kavaljererna roterande utanför.

Stadens intressen^{1/} gå helt i silvrets tecken. Silvermalmen brytes fortfarande och vart eller vartannat hus hamras metallen ut till prydnader. Hantverkarna äro för det mesta mer eller mindre indianer och konstkännare bekräfta, att den konstnärliga egenarten och traditonen^{1/} ännu är väl bevarad sedan aztekernas tid, när detta moderna konsthantverk är som bäst.

Promenaderna på den lilla stadens tvärbranta gator, där den grövre renhållningen skötes av stora otäcka svarta grisar och små söta bruna grisetter, finputsen av elegant störtåykande gamar, äro särskilt givande under marknadsdagarna, då hela karavaner av traktens indianer taga staden i besittning med sina varor.

I bergstrakterna och även ute på slättlandet leva dessa aztekernas direkta avkomlingar i byalag under primitiva förhållanden och i en slags Kooperation, som är en kvarleva av den strama organisationen i de forna azteksamhällena. Det talas en mängd uråldriga dialekter och kunskaperna i det spanska språket lära ofta vara mycket knaggliga.

Vår egen Dardel har i en rad briljanta målningar skildrat typen och då reproduktionerna av hans tavlor äro väl kända, äro vidare kommentarer överflödiga.

Om man räknar att högst 1/6 av Mexikos o:a 27 millioner innevånare äro creoler, är resten dels rena indianer, dels mestizos i olika schatteringar. Gamle Kung Göstas karakteristik av svenskarna - tröghet i förening med hetsighet - passar nog väl in på Mexikos färgade befolkning. President Juarez, som började de blodiga revolutionernas rad, lät arkebusera Maximiliano och körde ut fransmännen, var fullblödsindian. Det är individer av samma ras, som man nu ser under en säkert mycket strävsam tillvaro utan tecken till avund betrakta den blankpolerade billyx, som rinner förbi dem. Men det var också män av samma ras, vilka så sent som på 1920-talet under fältrepet "jord och bröd" härjade och brände lite var stans ute i bygderna. Nu anses läget stabilt och den sjudande ekonomiska utvecklingen har medfört ökat välstånd, som lagt sordin på motsättningarna. Mången mestiz har fått det bra och lagt på hullet - lustigt nog nal-kas det honom figurligen talat ofta bakifrån. Detta är också slutet på mina mexikanska funderingar.

Globetrotters emellan skiljer man mellan "explorers", djärva sällar, som under faror och umbäranden tränga in i föga kända trakter; "travellers", hårdföra gubbar, som pressa sig fram på skrangliga bussar och skrala flodbåtar samt "tourists", minder-värdiga individer, som mest använda flyg och bo på prima hotell. Jag kan här ej neka mig nöjet att som en mellanform mellan de båda första kategorierna citera de båda amerikanska studenter, som nyligen satsade sina sista slantar på inköp av ett par kano-ter, med vilka de startade i Orinocos mynning, pådröjde ned på Amazonas flödsystem och i den hemska djungelhettan lotade sig fram till La Platas källflöder och till sist hamnade i Buenos Aires efter ett år och en dags färd. Visserligen fingo de jeep-lift en del mil över vattendelaren, men ändå, honneur

à eux. Jag hade tänkt åtminstone snudda vid traveller-kategorien genom att till Lima med buss följa denna bitvis himlastormande färdväg, som under namnet Pan-American-Highway ormar sig fram mellan Vancouver i Canada ned till någon punkt i södra Chile, och drömt om detta sedan jag för ett par år sedan beford den del av P.A. Highway, som går över Golden-Gate-bron. Nu fick jag emellertid klart för mig, att några kilometer fattas i Mellanamerika och vips var bekvämlighetsdjävulen framme och viskade: "flyg". På 10 timmar kom jag från Mexico City till Lima med flyg.

I början av detta århundrade satte två av mina nyutexaminerade tekniskamrater (C. Schenström och G. Forselius) spetsen av sin pensionatsvärdinnas hattnål i den punkt på hennes lilla ägandes jordglob, som markerar Stockholm, och med förbundna ögon klämde de till. De hade nämligen svurit på att resa till det land, där nålspetsen trängde ut och att därifrån erövra världen. Nålen kom fram strax utanför Peru. De foro omedelbart till Lima och det har gått dem mycket väl - så småningom. Det Lima de kommo till för 50 år sedan var en rätt oansenlig sömnig spansk stad med låga hus. Det Lima jag nu mötte är en brusande storstad med en del av dennas moderna attributer - höghusens Babelstorn. Det finnes dock så mycket av den gamla bebyggelsen kvar för att ge Lima något mer av den spanska kolonialgrandezzan än vad som finnes i den huvudstad jag lämnat dagen förut.

Jag klev ut från hotellet i den ganska strida folkströmmen och den första människa jag interPELLERADE efter något kringirrande råkade vara en svensk. På en kvart hade han klarat alla problem beträffande mina resor i Peru (kom sedan och säg, att det inte finns en nådig försyn).

Min första visit gällde som sig bör Perus erövrare, Limas grundläggare, Pizarro. I ett hörn av stadens vackra centrala torg, omgivet av regeringsbyggnader och katedralen, sitter den gamle rövarhövdingen till häst iförd rustning och med bart huggande svärd. Man har ett intryck av att han när som helst skall få liv och i ett galoppsvep rensa torget. Det är alltså för en gångs skull en lyckad ryttarstaty, som ger samma intryck av brutal framåtanda som Colleoni-statyn i Venedig. Det var ju mycket lämpligt, att vid foten av denna staty i tankarna genomgå Pizarros öden, förknippade som de äro med Peru: Elaka tungor ha påstått, att han var ett hittebarn och fick en sugga till amma. Alltnog han växte upp, blev soldat, excellerande i konsten att slåss och att tåla stryk. Dessa nyttiga övningar

upptogo hans tid till den grad, att han glömde lära sig läsa och skriva. Han kom tidigt med ut för att slåss i Västindien och hans anseende som slagskämpe steg. Han kom därför med på Balboas expedition 1513 över Panamanäset och var alltså en av de första vita män, som sett Stilla Havet. Han fick bevittna den grandiosa Scen då Balboa, iförd full rustning, svingade Castiliens fana, vadade ut i detta hav, som han därmed tog i besittning. Men fyra år senare fick Pizarro uppdrag att arrestera Balboa och var närvarande vid hans avrättning.

Redan i början av 1520-talet var Panama ett slags stad och säte för en spansk guvernör. Men det var bara en usel håla, där en handfull äventyrare bidade sin tid och ett tillfälle att få tränga söderut. Att där fanns guld att hämta hade länge ryktats och guld var det enda, som intresserade dessa herrar. I en av Panamas små lerhyddor utspelades också i guldsölets tecken en dråplig scen: En allt annat än helig treenighet bestående av Pizarro, en annan äventyrare av samma sort smmt en andans man, Pater Luque, tecknade ett kontrakt "i treenighetens och den heliga jungfruns namn". Kontraktet avsåg att erövra Peru och innehöll detaljerade bestämmelser om hur bytet skulle delas. Pater Luque hade finansierat företaget och guvernören hade givit det sin välsignelse. Föremålet för den kontrakterade exploateringen var det stora Incariket, som omfattade det nuvarande Peru och stora delar av angränsande områden.

Som bekant fanns där vid den tiden en uråldrig, högt utvecklad kultur, som nu nalkades sin undergång. Visserligen levde Incafolket i lycklig okunnighet om det famösa kontraktet i Panama, men det synes som om det dock hade onöda aningar, i likhet med vad fallet var bland aztekerna. Järtecken och profetior om invasion från norr av en främmande ras hade tilltro på högsta håll.

Profetian gick i fullbordan 1526, då Pizarro med en handfull män började sin seglats söderut. Expeditionen varade i ca 3 år och de små styrkor, som undan för undan kommo som förstärkningar hade genomgått övermänskliga strapatser i kamp mot natur, klimat och i antal mångfaldigt överlägsna motståndare. Här som i Mexico kom överraskningsmomentet till hjälp bl.a. det spanska rytteriet, som incas ansågo vara ett slags övernaturliga varelser. I en avgörande batalj var rytteriets insats av en mer tragikomisk natur i det att en ryttare råkade ramla av hästen. Hela den stora incahären råkade därvid i panik och flydde inför anblicken av en varelse, som ramlar sönder medan hälfterna leva vidare. Slut-

apoteosen var en massaker i stor stil, varvid incakejsaren tillfångatogs. Han fick köpa sig fri mot en oerhörd tribut i guld, men Pizarro generade sig ej att trots detta avliva honom sedan han dock visat sitt ädla sinnelag genom att först låta omvända den arme kejsaren till den allena saliggörande läran, så att han åtminstone slapp helvetets eld.

Pizarro blev generalguvernör över de erövrade områdena. Han mördades i Lima och även hans båda kontraktkumpaner fingo en våldsamt död allt bekräftande skriftens ord "att de som taga till svärd" etc.etc.

Conqvistadorernas stora passion var ju guld - plus en försonande penchant för bruna incaprinsessor - allt annat skulle förstöras och utan hänsyn till senare tidens arkeologer var nog skövlingen ganska grundlig. Men incafolket var byggare i stor stil och mycket oförstörbart återstår, verkligen värt att se för en modern turist med något sinne för röster från forna tider. De viktigaste fornlämningarna koncentreras i trakten av staden Cuzco, incarikets gamla huvudstad. Den ligger nära nog på Mont Blanc's höjd och jag tog därför flyg sydost ut till staden Arequipa, som ligger bara något mer än ett par tusen meter till väders för att vänja mig. Därifrån far man lämpligen med tåg norrut upp till Cuzco passerande sjön Titicaca.

Skall man se ett land, bör man givetvis färdas på det ej flyga över det, men Peru är Anderna och en mer skräckinjagande oframkomlig terräng får man leta efter. Under hela flygfärden till Arequipa c:a 800 km ser man föga mer än en kraftigt veckad stenöken tills den serie oaser dyka upp, där Arequipa är anlagd. Staden är ej särskilt intressant men det lilla, efter vanliga begrepp, lite sömniga samhället med dess katedraler, allt omgivet av snötäckta vulkantoppar, är kanske värt en liten mäsas. Man kan där under alla förhållanden vila ut för en löjligt ringa penning i ett av dessa komfortabla turisthotell, som Peruanska staten strött ut lite varstans i olika delar av landet.

Den 24 timmar långa tågresan Arequipa - Cuzco gav en vänligare bild av det peruanska landskapet. D.v.s. man har först en nattresa genom ett veritabelt månlandskap, då tåget klättrar upp ytterligare ett par tusen meter till Titicacas nivå - höjd över havet cirka 3.800 m. . Väl uppe på denna höjd blir man dock angelämt överraskad av att så småningom komma in i vida, högst charmant grönskande dalar. Indianbefolkningen, avkomlingar av den gamla incastammen odlar landet ända långt upp på bergsidorna, där de tvungits utföra mödosamma terassarbeten. Folklivet

vid de alltför många stationerna är också fängslande och färgrikt nog. Indianerna förefalla i stort sett av samma typ som sina mexikanska kusiner. Dräkterna äro pittoreska, särskilt för kvinnorna, som kosta på sig massor av kjolar och kröna härligheten med ett slags toppigt plommonstop. Som alltiö i bergstrakter får man se granna seniga typer, ledigt travande med omänskliga bördor på ryggen. Men det är också gott om degenererade typer (coca tuggas allmänt), rent av något pinnhål hemskare än de man kan få se i Indien, närmast i Karachi, som jag trott representera bottenmärket.

Incakejsaren, solens son, hade ända till slutkatastrofen sitt säte i Cruzco. Hans maktfullkomlighet var utan gränser. Då Pizarro sändt en förhandlare till incahovet ville detta beridna sändebud imponera på kejsaren med några ryttarkonster. Härskaren förblev oberörd, men lät på fläcken avrätta de medlemmar av hovet, som visat tecken till förskräckelse. Det har ej varit särskilt svårt att rekonstruera bilden av den gamla staden, som spanjorerna snart nog lät riva, ty hela gatulängder av den nyare bebyggelsen är uppförd från c:a manshöjd och uppåt på gamla incamurar, vilka äro utförda med sådan konst, att de tydligen stå sig hur länge som helst. Med det sinne för tillbedjan av högre makter och den vana vid absolut underkastelse, som utmärkte incastammarna, hade erövraren inga större svårigheter vare sig det gällde att omvända dem till kristendom eller att få dem att lägga manken till vid uppförandet av stadens många kyrkor. Ett upprepande alltså av omständigheterna vid aztekernas underkastelse. Ställer man sig nu på Cuzcos paradorg, har man framför sig stadens stora katedral med ett praktaltare, väl synligt uppfifrån genom portalen. Man har också en vid utsikt över de omgivande höjderna, där dels människohänder, dels naturkrafter satt fyra minnesmärken, som från olika väderstreck dominera staden. För det första är det incas gamla huvudfästning, Sacsayhuaman, vidare en väldig vit staty, skänkt av stadens duktiga semitiska köpmän, föreställande den profet, som deras förfäder på sin tid korsfäste. För det tredje en milsvitt synlig inskription "Vive Peru", intressant så tillvida, att den för några år sedan ersatte den likaledes jättelika hammare med skära, som tidigare vanpryde fjällsidan. Till sist de olycksbådande ärr i fjället, -som ristats av den senaste jordbävningen. En sådan lär återkomma här ungefär vart hundra år, och då den senaste inträffade för blott några år sedan, återuppför man med tillförsikt den kyrka, som då, på grund av lätt förbiseende av

den gudomliga försynen, ramlade sönder.

Det gamla incafästet Sacsayhuaman, Cuzcos stora sevärdhet, har stått sig bättre fast utan celest protektion. Men så är det också uppfört av stenblock, stora som en ordinär svensk sommarstuga och hopfogade så konstrikt, att man än i dag efter alla dessa sekler kan följa varje fog i den c:a 300 m långa fasaden med kniv utan att kunna få in spetsen. Det ligger nära till hands att göra en jämförelse med de gamla egypternas talanger på området - samma övermänskliga förmåga, att med primitiva medel transportera jätteblock och att foga ihop dem. Sacsayhuaman var incas sista fäste i huvudstaden, men de skaffade sig en reträttplats, en befäst stad på en bergstopp längst inne i de vildaste bergstrakterna några 10-tal kilometer från Cuzco. Detta reservfäste blev aldrig intaget, men övergavs så småningom och förvandlades under seklernas lopp till ett törnrosaslott och en myt; ingen visste till sist om det överhuvudtaget existerade, än mindre visste man, var det var beläget. Historien om återupptäckten några år sedan är en spännande roman, där huvudpersonen är en ung amerikan, Bingham. Han är en av de många, som fångats av begäret att skingra mystiken kring sägnerna om glömda städer i det gamla incariket. Bingham hade studerat arkiven i Lima och av en lärd munk fått en del rätt vaga indikationer. Med dessa som osäker ledstjärna startade han en expedition från Cuzco genom en terräng, som man måste ha sett för att rätt kunna uppskatta svårigheterna. Han lyckades emellertid, och på en brant och svårtillgänglig bergstopp fann han den övervuxna staden och fästet Machupicchu, som av en del lärda anses t.o.m. äldre än incakulturen. Från Cuzco kan turisterna numera utan nämnvärda ansträngningar komma till foten av berget med en liten järnväg, som ålar sig fram genom hemska bergspass. Väl framme får man se en jeep, som klättrar uppför en väg, vilken mest liknar en spiraltrappa. Färden lönar sig, ty där uppe kan man i timal vandra omkring i det lilla märkliga, väl bevarade samhällets trånga gränder och från befästningstornen se ut över ett landskap, vilket närmast kan karakteriseras som en parad av tätt ställda käglor av Matterhornformat.

Efter en flygresor tillbaka nordväst till Lima blev nästa fråga huruledes tillryggalägga etappen till Rio de Janeiro. En verklig traveller kan numera, efter att ha korsat Anderna, få tag på någon flodbåt, som för honom ned utefter Amazonfloden. På den korta tiden av en månad kommer han till mynningen f.v.b. efter att ha fått skåda mycket av intresse i urskogarna. Nu var

emellertid regntiden inne och min värsta fiende, min gamle trofastaste vän bekvämlighetsdjävulen, hade inga svårigheter att övertyga mig om, att en 10 timmars flygresor till Rio var det allra bästa.

Nu blev det i alla fall nära 20 timmar, ty ett par tre timmar efter starten från Limas ståtliga lufthamn, då man redan skönjde den barriär av snötoppar på 6 å 7000 m, som man skulle pina sig över, stannade en motor och det var ingenting annat att göra än att åka kana tillbaka ner till Lima. Vid vändningen kunde man samtidigt se Andernas högsta berg och havet utanför Perus kust längs vilken man lodar djup på mer än 7500 m. En älsklig flygvärdinna anförtrödde mig därför att man skulle kunna vända upp och ner på Anderna och stoppa ner dem i tråget utanför Perus kust. Reparationen i Lima tog en del timmar och sedan dröjde det ej länge förrän man var uppe på taket igen. Det blev någon timmas nervspännande singlande mellan snö- och isklädda bergsjättar, vulkaner mest, över ett skräckingagande månlandskap, som dock så småningom får ett en smula mänskligare utseende. En stor blank fläck, uppfifrån denna höjd mest liknande en dansbana, träder fram - Titicaca. Då var man redan inne över Bolivia, där regeringschefen just då startat sin hungerstrejk för att få gruvarbetarna i landet att taga reson - och lyckades. Vår stackars magra Tage skulle väl aldrig haft möjligheter att använda en sådan metod i det politiska rävspelet. Flygfärden blev sedan ett enda långt dåsande över den gröna öken, som fyller Brasilien ända till Sao Paulo och först långt fram på natten dök de långa glittrande pärlband upp, som markerade Rio de Janeiro.

Rio känner ju alla till som varande en av världens mest pittoreska städer. Sträcker man ut handen och spretar uppåt med fingrarna, har man en bild av stadens topografi. Handflatan motsvarar redan, fingrarna de sockertoppliknande bergstoppar (c:a 800 m), som stå på vakt runt om den. Staden är ringar nederst på fingrarna. Stadsbilden blir därför på kartan något liknande en bläckfisk, som sträcker ut armarna längs oändliga sandstränder. Den elegantaste armen (stadsdelen) är den, som sträcker sig ut med Copacabana-Beach. Där står en c:a 3 km lång rad av pampiga skyskrapor utefter landsidan av Avenida Atlantica, på sjösidan slickar Atlanten en bred badstrand av prima spottlådesand. Man kan gå i simdräkt från sitt hotell över Avenidan direkt ut bland de många badande i bränningarna.

Bläckfiskarmen (staden Copacabana) är emellertid mycket smal - ett par tre kvarter inåt land från Avenidan kommer man rätt

in mot bergsluttningen och här börjar, alldeles oförmedlat, en bebyggelse som skulle få håren att resa sig på en hederlig svensk socialvårdare: Plåtskjul, negerhyddor, lerkor klättra upp mot höjden. Vore ej det hela inbäddat i tropisk djungelvegetation med palmer och annat skulle det verka fruktansvärt anskrämligt. Inne-vånarna, mest mycket mörkhyade, få klara sig utan sådana njutningsmedel som vatten, elektricitet etc., men ha i gengäld ej många minuters promenad genom de eleganta kvarteren ut till sandstranden, där de gladeligen blanda sig med den andra mer eller mindre eleganta mer eller mindre färgade publiken. Uttrycket gladeligen är valt med avsikt, ty glättigheten i Rio tycks vara ett genomgående drag, liksom till synes frånvaron av snobism och översitteri. Brasilien har tydligen lyckats genomföra en ganska friktionsfri samlevnad mellan de olika raserna. Den otvungna blandningen av svart och vitt, fattigt och rikt i det fina Copacabana är ett exempel. Mitt besök i Brasilien avsåg egentligen endast ett begränsat uppdrag (jfr nedan); jag hade ej för avsikt att göra några mer ingående studier. En värme, som mättes till c:a febertemperatur och en för plånboken påfrestande nivå på levnadskostnaderna gjorde sitt till att avkorta vistelsen, som därför mest blev flanerande och studier av folkliv.

Nyårsnatt i Rio: Längs Avenida Atlantica har det myllrat hela dagen av folk - svart, vitt och chokolad. När det svalkar något på kvällen blir det trängsel, åtskilliga 10-tusental människor alla glada och livliga men utanknuffar och bråk. När natten faller på börja oräkneliga raketer att fräsa och i gathömmen dansas exotiska danser, men vid det betydelsefulla 12-slaget blir det med en gång förunderligt stilla. Alla korsa sig vändande sig mot samma håll, mot processionen, som långsamt väljer fram i halvmörkret längs avenien. Folkmassans rörelser gav samma intryck som järnfilspån på ett papper lydande inflytandet av en magnet, som föres under papperet. Ingenting märkvärdigt händer, där kommer endast en klart upplyst sjudglasvagn, där en ynkota liten madonnabild för en stund är föremålet för allas blickar. Kvinnorna i processionen bära alla mantiljor och en vit mantilj på en mörkhyad skönhet - vispgrädd på chokolad - är en fröjd för ögat. Nere vid havsstranden stodo överallt klungor av folk offrande blommor åt vattenandarna ute i bränningarna. Visst gick det livligt till på natten, men snällt och hyggligt. När jag därför ett par ~~dar~~ senare i Brazil Herald kunde läsa om ligistupptåg nyårsnatten i en nordisk huvudstad, kunde jag med fog sucka med Evert Taube: "Hellre svarta snälla barn än vita i Sing-Sing."

Naturligtvis får man passa sig för att av ytliga turistintyck idealisera de goda Rio-borna. För att fortsätta citaten av svenska trubadurer får man väl göra klart för sig att för brasilianerna gäller som för andra dödliga Frödings "i Bönehuset"

"O Ischabod, o Ischabod

synden rasar i kött och blod".

Som alltid i katolska länder möter man lite varstans religiösa symboler. Rio domineras exempelvis av en 40 m hög Kristusbild krönande den sockertoppformade 800 m höga Corcovado. Man kan sköta sina penningtransaktioner i "den helige andes bank" och sedan tvärs över gatan läska sig med en drink i "den obefläckade avelsens bar" etc.etc. I och för sig betyder allt detta kanske ej så mycket, men frågan är ändå om ej den disciplin, som katolska kyrkan förmår bibringa, bidrar till en hyggligare hållning. Det hyfsade nyårsfirandet jag omvittnat skulle kanske kunna andragas som exempel. I så fall får man anse, att den gamle snåljäpen Gustaf Wasa kastat ut barnet (disciplinerande inflytande) med badvattnet (katolska kyrkan).

Rio har också andra sidor, staden har sedan gammalt ett stadgat rykte som en osedlighetens häkkittel. Mätt med antalet fröjdehus är nog anseendet välgrundat. En solskenshistoria från denna undre värld pockar på att bli noterad: En nyutnämnd polis-chef greps för en tid sedan av helig förtrytelse, när han erfor huru de snälla och arbetsamma damerna i sagda hus exploateras av direktriser, som håvade åt sig en oskäligen del av inkomsterna. Han var en man med energi och praktisk läggning. Under lämpliga förevändningar burade han in några hundra alfonser, körde alla ilsket processerande direktriser ur de av dem förhyrda husen (alltså ej ägda vilket skall vara poängen) och beramade ett stort möte med "ces dames". Där framlade han ett storstilat förslag till rörelsens anläggning på kooperativ basis, lämnande "ces dames" större frihet och betydligt förbättrade inkomster. Alla blevo högst förnöjda, givetvis ej direktriserna, som engagerat framstående advokater för en process, vars utgång med viss spänning avvaktas i Rio. Man minnes väl Maupassants "Maison Tellier", där klienterna till ett förnämt glädjehus en vacker dag överraskas av ett anslag på husets port: "fermée à cause de première communion". Situationen kanske kommer att upprepas i Rio och då i form av ett anslag: "Stängt på grund av kooperativa förbundets årsmiddag".

Brasilien är ett fredsälskande land, men Hitlerregimen kunde man ej smälta. Landets slöt därför modigt upp på västmakternas sida, men man väntade förståndigt nog med denna åtgärd till kri-

gets sista dagar, därmed sparande en hel del onödigt obehag och trassel i form av trupptransporter, blodsutgjutelse och sånt där. Som segrarmakt fick emellertid Brasilien som rätt och billigt var, möjlighet att lägga beslag på tyska tillgångar och det var ej småsmulor. Efter fredsslutet uppstodo dock vissa svårigheter att rätt förvalta dessa rikedomar och det ~~äro~~ kom till förhandlingar, där Brasilien räddade sitt ansikte och Tyskland fick vissa exploateringsmöjligheter, så att nu råder frid och försoning. Bl. a. fick den tyska concern, med vilken jag i runda 40 år underhållit utomordentligt angenäma förbindelser, möjlighet att använda massor av millioner för att bygga och driva ett stålverk. I provinsen Minas Geracs, där vidsträckta och högprocentiga malmförekomster äro tillfinnandes, köpte concernen en hel bergskedja, där den kan riva ut malm ur dagbrott under ett eller annat hundratal år för att mata det stora stålverk, som de på ett par tre år stampat fram invid staden Bela Horizonte (bara c:a 400 km norr om Rio). Det var detta verk jag skulle inspektera. B. Horizonte är för resten - mätt med brasilienska mått - bara en landsortshåla, nätt och jämnt så stor som Stockholm, men för att vara anlagd för blott c:a 50 år sedan i obygden som huvudstad i provinsen, är det ju vackert så. Det är friska nybyggartag i Brasilien, man litar bl.a. inte riktigt på de båda rivaliserande mångmillionstäderna Rio och Sao Paulo och planerar därför långt inne i landet en ny pampig huvudstad.

I en vacker dal i den av järnverket ägda bergskedjan hade den förra ägaren sin stora hacienda, nu direktörsbostad. Efter väl förrät^tad inspektion av verket hade jag förmånen att en ljuvlig afton från haciendans veranda avnjuta utsikten över Brasiliens blånande kullar och, lapandes långa läskedrycker, fortsätta ett samtal, som jag inlett på Gyllene Freden med den gode järnverksdirektören för tre fyra år sedan.

Dagen därpå hade jag ytterligare den förmånen att få besöka en sevärdhet - en guldgårvarstad från den tidigare kolonitiden, kanske inte så värst mycket mer än 300 år gammal, men det räcker ju till i ett jämförelsevis traditionslöst land. För endast några år sedan var enda möjligheten att skumpa dit på åsnerygg 100 km från B. Horizonte, men nu hade man fått någon sorts väg, som snart skulle bli asfalterad. Jag var likväl glad att få se den anrika härligheten innan den helt erövrats av biltrafiken; kastanjett-knattret från mulåsnehovar gör sig bättre i en gammal stad än bilhornsvrål. Staden - Ouro Perete var namnet - visade sig vara en klunga hus i iberisk kolonialstil, uppflugna på branta kullar mellan vilka floden med dess guldförande sand sling-

av värld talande om halvvärden. Öarna äro bland Spaniens provinser den rikaste. Fattigdomen är emellertid tydligt utbredd. Fast den är av den sydländskt behovslösa glada sorten, är man ibland frestad att plocka fram den nötta klichéen om det allmänna välståndet grundat på privat misär.

Teneriffa är som alla veta dramatiskt skön, en vulkankupol kantad nere vid havet av passadens eviga gräddvita bränningar och upptill krönt av den, åtminstone så här års, snötindrande piken väl 4.000 m till väders. Mellanpartiet är bananplanteringsarnas gröna rike. Redan Humboldt ansåg, att palmer, drakträd och pinier äro grannare på Teneriffa än någon annanstans. Som bekant är klimatet ljuvligt och särskilt lämpat för dem som ävlas att förlänga livet. I januari får man dock hålla sig inne om nätterna ty från piken ramlar då ned betänkligt sval luft. Men på dagen dräller januarisolen frikostigt varm ned över omogna gröna bananer och bruna ofta övermogna turister. De tyska turisttrupper, som numera hålla ön besatt, hade nämligen ett påfallande överskott av damer i kanonisk ålder.

Tiden delar man mellan spännande simturer i bränningarna och utflykter i bergen. Man får nog fara till Colorados världsberömda canyons för att få skåda maken till de fantastiska bergsformationer och underbara färgspel, som kratrarna och sluttningsarna kring piken erbjuda. Som en extra bouquet på baden kom anblicken av hur en gammal kapplöpningsryttare och hjälte från turfen klarade surfen, det var den gamle oförbrännelige räven v. Papen.

I Teneriffas huvudstad S:ta Cruz ingick jag en vacker dag avtal med "e käck lita båt" för att tala Väst kustiska - som skulle föra mig till Medelhavet, närmare bestämt till f.d. kungariket Mallorca. Min avsikt var att därstädes invänta rapport om, att lärkan hörts på Ladugårdsgårde. Detta skulle nämligen vara startsignalen för hemresan.

Februari, mars är en bra tid för vistelse på Balearerna. "De långa kalsongernas natt" har då förbytts i ljumma vackra dagar, mimosa, mandelträd och annat vackert i blomsterväg stå i flor. Turisternas gräshoppemoln ha ännu ej förmörkat himlen och det är gudagott att vara på denna ö, som Herr Chopin och Fru George Sand på sin tid valde som ram för sin amour. Där bor numera året runt flera sympatiska exemplar av släktet Medelhavssvensson, bildande en liten men nubbande god svensk koloni, som gjorde sitt bästa att förljuva min väntetid.

Sent omsider kom startsignalen (lärkdrillen från Ladugårdsgärdet) och efter några dagar var jag i Stockholms förstad, Paris. Ett omtyckt utflyktsmål i denna stad är ju det "musée de femmes", som benämnes "Folies Bergères", men jag föredrog denna gång löjligt nog "musée de l'homme". Särskilt för dem som i likhet med författaren på gamla dagar drabbats av etnografiska och arkeologiska intressen är museet en guldgruva. Den översiktliga uppställningen och rikligt invävd text gör arbetet i denna guldgruva till en lek.

Och så var det slut för året med globetrotteriet.

På en sådan här resa behöver man sannerligen aldrig känna sig ensam; man stöter ju alltid ihop med folk av olika slag, även svenskar. Bälunda mötte jag vid flera tillfällen en och samma långbenta svensk, betydligt medelålders. Trots nödtvunget livligt umgänge kom jag aldrig riktigt underfund med honom. På Mallorca satt i alla fall denne gamle hedersknyffel och knåpade med någon slags snustorr resebeskrivning, som han kallade "Motströms runt Atlanten".

Umeå den 16 april 1957.

//////

P. S.

Jag tackar för medkänsla i det ohyggliga missöde som drabbat mig efter en tid sedan — det nämligen att ha fyllt 75 år — samt tillönskar vännerna och bekanta en God Påsk DS.